

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

§. IV. An Sanctus noster Andegavensem episcopatum prius, quam
Surrentium certo administrarit, inquiritur. Reliqua ejus gesta, emortuale
tempus, sepulturæ locus et corporis translationes referuntur. ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

AUCTORE
J. G.
ac deinceps
floruerunt,
testimoniis,

dis faciliorem existisse, non minus manifeste ostendunt.

35 Rainone atque Archanaldo juniores cum sint Marbodius, Redanensis episcopus, Algerius, Andegavensis antistes, Petrus Chuniacensis et Petrus Cantor Parisiensis, utpote qui, prout tom. IX Historiæ literariæ Franciæ videre est, sæculo XII dumtaxat floruerunt, multo minus, quam Raino et Archanaldo, habent, quo ab ætate testes dici omni exceptione majores possint. Adhæc, uti eruditi scriptores laudatæ Historiæ literariæ tom. citato pag. 24 recte observant, fuerunt seculi XII scriptores rei criticæ ignari, aut certe minus intelligentes, parati sine severo examine admittere et in sua scripta referre quascumque pias historias, ad rem suam atinentes, quæ vel sub eminenti illustri scriptoris nomine, vel ex vulgi opinione passim circumferebantur. Non diffiteor quidem, viros illos alio eruditionis genere floruisse, nec spernendam esse eorum auctoritatem, dum res suo tempore gestas narrant; ast hinc auctoritati eorum circa factum historicum, adeo longe ab iis remotum, nullum pondus accedit. His nihil præstantior prodigiöse historiæ testis est S. Antoninus, quem Eviglonius pag. 53 tamquam Petro

Chuniacensi antiquiorem perperam ac præter mentem citavit; cum sæculo dumtaxat XV scripserit, atque in rebus, tot sæculorum intervallo a se remotis, æquum aut nullam auctoritatem habeat, dum has sine antiquorum testimonio, bona tamen fide vir ipse bonus et pius profert. His adde, quos hoc loco non citavit Eviglonius, Vincentium Bellocensem, qui sæculo XIII, et Petrum de Natalibus, qui sæculo XIV floruit, apud quos ejusdem prodigii mentio fit; sed nec hi magis, quam præfati scriptores, apti sunt, ut historiæ S. Renati testes omni exceptione majores haberi queant. De scriptoribus sæculo XV recentioribus, tum Italis, tum Gallis, nihil attinet hic dicere eosve longo ordine recensere; cum numerum quidem facere, ad prodigioso, de quo controversitur, facto fidem addere sua auctoritate nequaquam possint; quamquam tamen in Italorum laudem hic obiter lectorem monitum velim, eos passim memorata prodigia non tam fabulosis adjunctis, ut contra fecerunt alii, nec adeo exotici coloribus adornasse.

C
nec aliis instrumentis
solide probari
potest.

36 Denique, quod Eviglonio septimum est omni exceptione majus assertorum prodigiorum testimonium, ex Apologiæ pag. 55 desumitur ex diæcesis etiam Andegavensis antiquis Lectionariis manu exaratis eæcusisque omnium editionum Breviaris. Quanta sit priorum antiquitas, haud satis aperte edixit Eviglonius, nec ea de re mihi, cum ad manum nunquam Lectionaria illa fuerint, pronuntiare liberum est. Fallat tamen vehementer, nisi monumenta illa Rainone et Archanaldo, utpote quorum neuter meminit, cum meminisse, si existierant, et potuisset ac debuisset, non parum juniora sint, imo et non, nisi post S. Petri venerabilis ac fortassis etiam post S. Antonini ætatem conscripta. Ut ita existinem, auctor mihi est ipsemet, invitus licet, Eviglonius, qui, dum in producendis suis testibus, omni exceptione, si Superis placet, majoribus, temporum, quibus vivere, ordinem servare voluit, atque adeo ab antiquioribus ad recentiores gradum fecit, Lectionariorum suorum testimonium non ante allegavit, quam Petri venerabilis et Antonini verba, quæ ad rem suam pertinere arbitrabatur, de verbo ad verbum transcripsisset. De ætate Breviariorum Andegavensis diæcesis, typis excursorum, non est,

quod disseram, cum ipsa se junior eorum ætas D
apertissime prodatur; sed nec de diplomate indulgentiarum, sub Alexandro Papa VI a 14 Cardinalibus confraternitati, ut vocant, S. Renati concessarum, aut de earundem diplomatis a Leone Papa X et Clemente Papa VII datis agendum hic multis est, cum et hæc, etiamsi omnia indubie genuina essent, nihil plane continent, quo prodigia, de quibus controversia est, ullo modo stabiliri possint. Accedit, quod ejusmodi diplomatibus nunquam Pontifices, nisi id aliunde constet, sua auctoritate firmare intendant historica illa facta, quæ ab indulgentiarum postulatoribus in supplici libello allegantur, quæque ex eorum relatu diplomatum præfationi subinde inserta sunt, uti eruditus non uno exemplo compertum est.

§ IV. An Sanctus noster
Andegavensem episcopatum prius, quam Surrentinum certo administravit, inquiritur. Reliqua E
ejus gesta, emortuale tempus, sepulturæ locus et corporis translationes referuntur. Varia ejus elogia.

Mirabilem Sancti nostri ex sterili matre ortum, utut alias de se non incredibilem, non tamen pro indubio adstrui posse, ejusdemque, elapso præsertim a morte septennio, singulari ad vivos reditum, cujus occasione Renati nomen ei inditum fuerit, non esse factum historice certum, seu, uti contendit Eviglonius, omnium ætatum tabulis monumentisque testatum, jam satis superque ostensum arbitror, puderetque me, disceptationi huic tantopere immoratum fuisse, nisi in quorundam minus eruditorum qui plus æquo memorie S. Renati addictorum gratiam singillatim convellenda fuissent sat multa testimonia, quibus Apologiæ auctor, veluti totidem invictissimis argumentis, ultra centum et quinquaginta paginas opplevit. Id ergo nunc inquirendum venit, an, quod Andegavense breviarium et Eviglonius tradunt, pro sat certo haberi queat, Sanctum nostrum Andegavensem episcopum consecratum, et ob diæcesis hujus administrationem, non sine multis prodigiis optime gestam, illustrem prius existitisse, quam juxta Surrentum, solitariam vitam instituerit, evectus deinde e sua cella ad Surrentinam cathedram, in qua vitam sancte actam sanctissime clausit. Quæ factum istud in dubium adducant, inter alia hæc sunt: quod nullus assignetur auctor æqualis aut saltem attingere suppar, qui, cum ab Andegavensi sede ad Surrentinam translatus fuisse, insinuet. Quid? quod, ut Lavinogus § 11 pag. 93 recte observat, ne ipse Auxilius, qui, ut Formosi, ex Portuensi ecclesia in Romanam traducti, ob idque adulterio accusati, causam defenderet, peculiarem de translationibus episcoporum libellum edidit, in eoque quascumque translationes episcoporum studiosè enumeravit, quod, inquam, ipse Auxilius de Renato ab Andegavensi ad Surrentinam cathedram evecto, nihil meminisset, certissimum, ut Lavinogus subdit, subministrans indicium, hanc translationem ad annum

Cum nullus scriptor satis antiquus pro Andegavensi Sancti nostri episcopatu allegetur,

F

A num 909 *Italix, vel certe Romanis, incognitam fuisse.*

imo contra illum faciunt concilii Andegavensis silentium, et S. Licinii,

38 *Aliud contra facti hujus fidem argumentum cum Lanuoyi desimi potest ex silentio Andegavensis concilii, quod in ordinatione Talassii celebratum anno 453, multos de Ecclesiastica disciplina canones sanavit; cui, si vera essent, quae de S. Maurilii per septennium deque perenni S. Renati a sua diocesi absentia vulgo referuntur, justissima argentissimaeque causa erat spectantes ad pastorem curam canones instaurandi, de pastorum residentia penitentiae serio tractandi, atque vel maxime cavendi, ne quis impofterum episcopus inconsulto metropolitano et aliis provinciae antistitibus (Lanuoyi pag. 84 verba sunt) ecclesiam desereret, quemadmodum Maurilius et Renatus deseruerant, aut ne, quod ipsi cognito soli Deo iudicio fecerant, in exemplum traduceretur. At inter duodecim hujus concilii canones nullus est, qui episcoporum residentiam vel negligentiam attingat, vel agenda propter negligentiam in baptizando aut confirmando penitentiae modum praescribat. Ex hujus autem rei silentio dicimus, minus ut minimum firmam Renati historiam videri. Huic ego aliud argumentum subdo, quod S. Licinii, ante annum Christi 604 Andegavensis episcopi consecrati, Vita, ab anonymo Andegavensi aut coevo aut certe subaequali scripta, num. 22 suppedilat. Verba ejus, quae ad rem nostram faciunt, ex tom. II Febr. pag. 681 audire juvat: Videns autem, inquit cit. num. 22, sanctus vir (Licinius) nec sic posse remotum esse a turbis concurrentium populorum, cepit a rege praedicto (Chlotario II) seu a reliquis consacerdotibus et episcopis licentiam postulare; qualiter ad eremum penetraret, et ibidem soli Domino vacaret. Quibus petitionibus episcopi, sacerdotes, rex et populus resistentes, coeperunt eum rogare, ut, sicut divina et canonica auctoritas penes se habet, ageret, et populum, sibi a Domino commissum, non negligeret. Et paulo post: Quibus exhortationibus sanctus vir (Licinius) parens, quoniam cognovit aliter fieri non posse... cepit (ut ante fecerat) sapienter praedicare et prudenter populum, sibi commissum, regere et gubernare.*

B

C

Andegavensis Ep. agendi ratio, ipsaque Officii Surrentini Lectiones,

39 *Cum ergo, uti ex his liquet, S. Licinius, solitudinis desiderio flagrans, petitionis suae aequitatem S. Renati exemplo comprobendam non suscepit, imo agnosere videatur divina et canonica auctoritate vetitum episcopo esse ejusmodi in eremum secessum, primum hinc est colligere, Sanctum nostrum non fuisse prius Andegavensem episcopum consecratum, quam juxta Surrentum in eremum secederet. Id enim si factum fuisset, scivisset utique S. Licinius, et coepiscoporum aliorumque suo desiderio obsistentium sententiam, qua divina et canonica lege ejusmodi in eremum secessum prohibitum asserobant, insigni domesticoque S. Renati exemplo resellere neutiquam praetermisisset, quod tamen nequaquam fecisse legitur. Adde, quod Andegavensis Breviarii assertioni Surrentini Officii Lectio V et VI refragetur, utpote asserens, Renatum, non jam consecratum Andegavensem episcopum, nedum re episcopali aliquamdiu bene gesta clarum, sed adhuc aetate adolescentem, dimissis quam primum parentibus, patrioque contempto latere, omnibus, quae possidebat, renuntiasse, ac per Pannoniam in Italiam advenisse, ubi juxta Surrentum solitariam vitam eorsus est, ac demum ad episcopalem cathedram coelectus fuit. Scio quidem,*

non majorem in hac re Surrentinis illis, quam Andegavensibus Lectionibus, habendam esse fidem; neque adeo ex istarum auctoritate Andegavensem cathedram Renato eripere mihi animus est; sed idcirco dumtaxat Surrentini Officii verba produxi, ut, contrario hujusce testimonio elisa Andegavensis Breviarii auctoritate, manifestum fieret, ex hoc pro certo habendum non esse Sancti nostri Andegavensem episcopatum, cum certa inter dissentientes, qui parvis auctoritatibus et fidei sunt, veritas statui non possit. Quin etiam cum multa sint, quae contra hunc Sancti episcopatum faciunt, nihil vero ex adverso allegatur, quo extra controversiam poni possit ejus, priusquam eremum peteret, episcopalis tum consecratio, tum administratio, non magis haec, quam protigiosus ejus ortus mirusque ad viros reditus inter facta seu indubitata seu satis certa collocari debent.

40 *At, inquit, si haec ita se habeant, consequens est, ut S. Renatus perperam a Rainone S. Maurilii in Andegavensi episcopatu successor statuatur, ac temere per octo circiter secula inter Andegavenses episcopos connumeratus jam fuerit. Respondedo, sine ullo periculo admitti posse, Rainonem, ut saepe alias, etiam hic, hallucinatum fuisse, ac potuisse Sanctum Rainonis tempore inter Andegavenses praesules connumerari, non tam, quod hujus ecclesiae episcopus consecratus fuerit, eamque aliquando diocesim reipsa gubernarit, quam quod, ut Romens in Epitome Vitae ejus etiam existimat, ad hanc administrandam communi clero et populi suffragio destinatus, vel etiam electus fuisse, creditus sit, quam tamen ipse provinciam vel ex solitudinis desiderio alia ex causa admittere recusavit. Ut ut haec sint, nullum certe sat magnae auctoritatis monumentum suppetit, ut Sanctus noster prius Andegavensem, quam Surrentinam sedem tenuisse, indubitante dici queat. Id enim nec Rainonis vel Archanaldi evincit auctoritas, quippe, quae, ut ostensum supra est, meritisimo jure hic suspecta, imo nullius ponderis est, atque, etiamsi sublesta non esset, indubium reddere non posset S. Renati ab Andegavensi ad Surrentinam sedem praetensam translationem, de qua, ut legenti Vitam Maurilii manifestum fiet, nullum apud eos verbum exstat. Neque vero id efficacius ex Andegavensium episcoporum catalogis, ab Eviglonio pag. 73 laudatis, concludi potest, cum nec eorum antiquitas Rainonis temporibus major esse probetur, nec Renatum suum ad Surrentinam sedem evectum fuisse innuant. Ceterum notasse obiter juverit, hosce Andegavensium episcoporum catalogos non melius inter se, quam Surrentinas cum Andegavensibus Lectiones convenire; cum alii catalogi inter Defensorem, anno 375 Andegavensem episcopum, interque S. Maurilium duos, alii quatuor episcopos, medios statuunt; et rursus hunc inter et Talassium, anno 453 episcopum consecratum, alii duos, alii unum dumtaxat collocent. Sed ad alia, quae § A recitata sunt, discutienda progrediamur.*

41 *Ut agrorum curationes, tam in eremo, quam in episcopatu, a Renato nostro peractas, indefessum ejus in lucrandis Deo animis zelum, episcopales ejus dotes, aliaque ejusdem decora, quae partim in Andegavensibus, partim in Surrentinis Lectionibus longo ordine recensentur, ut vero admodum consona, libens admitto, cum haec omnia nec fidem humanam superent, nec aliis sanctis anachoretis praesulibus insolita aut nova sint, ita singulari, quae illic referuntur, historice certa facere, cum desit congruae antiquitatis testimonium,*

AUCTORE J. G.

non pro certo asseri potest, Andegavensem prius, quam Surrentinam diocesim administrasse.

F

Expenduntur reliqua Sancti gesta, emortuale tempus,

AUCTORE
J. G.

monium, nequaquam possum. Nullus tamen dubito, quin praeclaris virtutibus, et, uti post mortem, ita et in vita miraculis effulserit, atque hoc gemino titulo Sanctorum honoribus cultus et Surrentinae urbis patronus electus fuerit. Quamdiu vero in solitudine degerit, et an, ut nonnulli tradunt, circa annum Domini 450, an contra anno 430, ut alii volunt, ad Surrentinam cathedram erectus fuerit, ac denique post paucos annos, praedicta obitus sui die, in Domino obdormierit aetate sexagenarius, definiendum iis relinquo, quorum in perquirendis hac de re veteribus monumentis sagaci industriae multo felicior, quam diligentiae mea fortuna respondit. Ego his destitutus, ex communi auctorum sententia eum sub medium saeculum v. defunctum statui, quo circiter tempore S. Valerius, ejus in sancta conversatione discipulus, ei in episcopatum Surrentinum successisse perhibetur, uti videre licet apud Ughellum tom. VI Italia sacra, Venetiis excusa, col. 598.

sepulturae locus miraculis clarus, et asserita a nonnullis corporis ex Italia

42 Reliquum est, ut, quae de Sancti gloria posthuma num. 12 et 13 ex Eviglonio recitata fuere, in examen adducamus. Elatum fuisse S. Renatum publico funere sepultumque in eadem ipsa aedificata, quam vivens tenebat, secundum urbis Surrentinae muros, in ejusque memoriam eodem in loco adificatum a civibus ingenti opere fuisse templum, quod multis postea miraculis nobilitatum fuit, haec omnia, quae tum Itali, tum Galli passim perhibent, facile inducor, ut credam, cum et a vero minime abhorreant, et ex facto Radoaldi, Beneventani ducis, num. 4 memorato, non mediocriter confirmantur. Inde etenim patet, jam ante elapsa a suo obitu bina saecula, ac verosimiliter multo tempore prius, S. Renatum non procul a Surrento ecclesiam ac tumulum maxime celebrem habuisse, et ut Surrentinae urbis patronum ab ipsis etiam ceteris fuisse passim agnatum, Caesitumque honoribus affectum. Verum, quae mox subdit praefatus Apologiae auctor de legatis a clero et populo Andegavensi Surrentum missis, qui sui quondam Antistitis integrum, ut verba innuunt, corpus a Surrentinis repeterint, illudque, sibi a summo Pontifice reddi jussum, cum militari praesidio, ne qua vis in itinere fieret, Surrento Andegavum asportarint, haec an multam fidem apud cordatos homines reptura sint, vehementer dubito, tum quod, fatente ipso Eviglonio, nec Pontificis Romani nomen, cujus jussu redditum a Surrentinis fuerit sancti Tutelaris sui corpus, ac ne ipsum quidem saeculum, quo id contigisset, compertum habeatur, tum quod reiectum ex Italia in Gallias cum militari praesidio Sancti corpus fabulam sapiat, ac denique quod tam singulare factum nullo veterum testimonio, ac ne quidem ipso, quod de variis Renati translationibus Eviglonius edidit, authentico documento ullatenus stabilatur.

ad Andegavenses translatio, de qua nonnulla observantur.

43 Quod vero ad facti hujus substantiam, seu ad ipsum Sancti nostri corpus attinet, de hoc ita statuendum videtur, ut, si sua Andegavenses non fallat opinio, et corpus hoc, quod se a Surrentinis, incerto tamen tempore, accepisse, ipsi gloriantur, a Renati, Surrentini episcopi, corpore omnino diversum non sit, non illud totum et integrum, sed ex parte solummodo ante Rainonis num. 17 memorati, vel certe ante Rainaldi I, Andegavensis ex eunte saeculo x episcopi tempora, Surrento in Gallias dejectum fuerit, cum Surrentinorum in concedendo Antistitis et Patroni sui integro corpore tam insolita liberalitas, tamque

singulare, quod Andegavenses praetendunt, Romani Pontificis ea de re mandatum, sine antiquitatis testimonio credi non debeat nec prudenter possit. Accedit, quod in Surrentini archiepiscopi et cleri authentico testimonio, ab Eviglonio pag. 63 producto, diserte dicatur, compertum exploratumque certa patrum traditione ad Surrentinos manasse, cum corpore divi Valerii, quod in ejusmodi aede Surrentina religiose asservatur, partem quoque corporis sancti Renati condi collique, prona scilicet civium Surrentinorum in suos Tutelares observantia ac pietate. Hanc autem corporis S. Renati partem non exigam esse, sed talem, tantamque, ut sub Corporis nomine venire apte possit, ipsa, quam num. 14 dedimus, inscriptio, et Apostolicae sacrorum Rituum congregationis decretum, in ea memoratum, aperte innuunt.

44 Ceterum illam sacri corporis partem, quam ex communi opinione Surrento Andegavum, at non praedicto modo, asportatum credere non aubuo, a Rainaldo I, Andegavensi episcopo, vel ex eunte x vel ineunte xi saeculo, translatae rursus fuisse, ac deinde ab hujus successoribus aliquoties revelatae seu rite recognitam, testatur monumentum Andegavensis archivi in membrana multis sigillis munitum, quod, meo quidem iudicio, non aequae solide, ac prodigiosam S. Renati historiam, Launoyus in suspicionem falsi adduxit. Ut enim indubium sit, hoc instrumentum non esse anno 1255 antiquius, quam reliquiarum, eo anno recognitarum ac translatarum in decentiorem capsam, mentionem faciat, nullam veri speciem habet, contra ac Launoyus sentit, illud documentum ad saeculum xvi sat prope accedere, seu sub tempora Leonis X et Clementis VII Pontificum confictum fuisse, cum non sit, uti perperam idem Launoyus innuit, anonymi junioris ac privati hominis mera narratio, sed, uti Eviglonius pag. 58 et ultima ipsius instrumenti verba indicant, ipsissimum translationis, anno 1255 factae, authenticum testimonium, ipsiusque episcoporum aliorumque illustrium virorum, qui illi interfuerunt, sigillis munitum. Illud autem sub ementio antiquioris saeculi titulo una cum eorum sigillis saeculo xvi fabricatum fuisse, sine gravioribus, quam quas produxit Launoyus, rationibus ne quidem suspicari de Andegavensi capitulo licet.

45 Et quamquam sat mirum videri possit, translata a Rainaldo I Sancti pignora, non deo post, nempe anno 1012, ab Huberto, Andegavensi eundem episcopo, ac deinde ter, duorum saeculorum decursu, resignata et revisa, tandemque anno 1255 iterum recognita et splendidiorem in capsam demum transposita fuisse, haec tamen, secus atque idem Launoyus pag. 64 Observatione decima, num. 5 asserit, incredibilia prorsus non sunt, cum recognitiones illae, prout in eo instrumento diserte refertur, factae sint ad depellendam quorundam de S. Renati genuinis reliquiis iterumque subortam dubitationem, cui occasionem praebere potuit, quod de tempore ac modo, quo haec ex Italia Andegavum allatae fuissent, Andegavensibus non satis constaret. Nec instrumenti hujus, ut Launoyus vult, auctoritatem et fidem elevat Roberti de Monte altum de his reliquiarum translationibus seu recognitionibus silentium, quandoquidem praefatus auctor Appendicem ad Siegeberti Chronicon, illam inchoavit ab anno Christi 1113 et finivit anno 1134, vel, ut alius praecipue placet, anno 1132, nactus alium continuatorem, qui ad annum 1210 desinit. Mirum ergo non est, Robertum

D

capituli Andegavensis monumento, cujus auctoritas

Ex capituli Andegavensis monumento, cujus auctoritas

E

F

contra Launoyi non satis firma

A Robertum de Monte ejusve continuatorem nec de facta sub annum 1000, nec de alia, anno 1255 peracta, reliquiarum S. Renati translatione locutos fuisse, utpote quibus ea de re loquendi et occasio et locus defuerit. Tanti autem momenti res non erat, facta anno 1151 ab Angebaudo, Turonensi archiepiscopo, reliquiarum earundem recognitio, ut Roberti de Monte continuator, referens in Chronico ad annum Christi 1156 ejusdem Angebaudi seu Ingelbaudi obitum, dum omnia prorsus ejus gesta silentio præterit, de hoc facto specialem mentionem facere debuisset. At de his quoque translationibus, inquit pag. 66 idem Launoyus, silet Vidocinense Chronicon... quamvis ad annum dcccv auctam a Rainone Maurilii Vitam observet... et laudibus efferat Rainaldum, cui prima in hoc monumento Renati translatio deputatur.

argumenta defenditur,

46 Respondeo, cum Chronicon illud, fatente Launoyo, in annum 1248 desinat, fieri non potuisse, ut factam anno 1255 translationem memoraret. Potuisset, fateor, illius scriptor aliarum recognitionum et translationis, a Rainaldo factæ, mentionem fecisse; at cum quilibet Chronicorum scriptores non omnia omnium, quos laudant, viro- rum gesta recensere, nec omnes reliquiarum recognitiones, præsertim, dum miraculis illustrata non fuerit, in Chronicon suum referre consueverint, tanti non est unius Vidocinensis Chronici silentium, ut propterea fictitium spuriumque haberi debeat Andegavensis archiepi instrumentum, episcoporum illustriumque virorum sigillis anno 1255 munitum, quod, quantum attinet ad factas tum a duobus circiter sæculis reliquiarum recognitiones ipsamque sub Rainaldo translationem, ex ecclesiæ cathedralis ephemeridibus aut Actorum codicibus confici facile poterit: addit quidem Launoyus, de his etiam translationibus siluisse ex recentioribus Joannem Burdigneum, canonicum et juris utriusque doctorem Andegavensem, in Annalibus suis, Belleforestum in Vita S. Renati, Gallice conscripta, et Joannem Hiretum, Andegavensem doctorem theologum, in suis Antiquitatibus Andegavensibus, eosque hoc monumentum, si suo, id est, ineunte sæculo xvii, exstabat tempore, sprevisse potius, quam non vidisse. Ego vero, cum mihi ad manum non sit Burdignei et Hireti Opus, Launoyo horum de iis silentium asserenti, non refragor, et, Belleforestum nihil de iisdem meminisse, expertus fateor; sed eos hoc instrumentum sprevisse potius, quam non vidisse, tum demum credam, cum assertionem suam Launoyus argumento aliquo probaverit. Quasi vero instrumentum quodlibet continuo spurium sit, et ut tale agnitum a scriptoribus dici debeat, propterea quod illud suis Operibus non inseruerint pauci scriptores, eo præsertim tempore, quo forte, necdum ex archivi forulis prodierat aut paucissimis tantum notum erat. Si quid hic concludat Launoyi ratiocinatio, negare etiam poterit, factam esse anno 1601 earundem reliquiarum in novam capsam translationem, spuriumque dicere poterit, quod quis proferret ejusdem translationis documentum, cum et hoc Belleforestus, ac forte etiam alii suis Operibus non inseruerint.

S. Renati reliquiarum translationes, Andegavi

47 Ipsum nunc, de cujus fide disputatum est, instrumentum ex Eviglonio pag. 38 et seq. subdo, ut inde curiosus lector varias corporis S. Renati factas Andegavi a sæculo x et deinceps translationes cognoscat. Ita habet: Hic requiescit corpus sancti Renati, Andegavorum episcopi et confessoris, cujus sacra pignora translata sunt

secundo Idus Novembris, id est, in die suæ depositionis, a Rainaldo: postea revelata ab Andegavensium præsule Huberto, anno millesimo duodecimo Dominicæ Incarnationis: ad ultimum a Gaufrido episcopo, propter quorundam dubitationem, resignata et revisa, et cum sigillo ac superposito titulo, indubitanter repta, anno millesimo octogesimo secundo. Plurimis postea evolutis annis, hoc ipsum prædicti Sancti corpus revelatum est ab Angebaudo Turonensi archiepiscopo, regente Andegavensem ecclesiam et præsertim Normanno episcopo, nec non et aliis comprovincialibus episcopis præsentibus, Joanne, Sancti Maclovii episcopo, Alano, Redonensi episcopo, Bernardo, Nannetensi episcopo, Radulpho, Corisopitensi episcopo, Guillelmo, Trecorensi episcopo, Roaldo, Venetensi episcopo. Facta est autem hæc revelatio in die Annuntiationis beatæ Mariæ, id est, Calendis Aprilis, anno ab Incarnatione Domini millesimo, centesimo, quinquagesimo primo, tunc inchoante Dominica, qua dicunt: Isti sunt dies.

AUCTORE J. G.

* lege VIII Calendas

48 Tandem, elapsa cursu temporis memoria hominum et solita dubitatione suborta, revivum fuit denuo corpus pretiosissimum beati Renati anno ab Incarnatione Domini millesimo ducesimo quinquagesimo quinto in Octabis Assumptionis beatæ Mariæ Virginis, et repositum in capsam, ob reverentiam ipsius de novo tecta argento deaurato, præsentibus Michæle, Andegavensi episcopo, Galeranno, Nannetensi episcopo, et religiosis viris, Guillelmo sancti Albini Andegavensis, Nicolao sancti Sergii abbatibus Andegavensibus, Guillelmo le Bacle, cantore Andegavensi, Matthæo, thesaurario Andegavensi, Raginaldo, archidiacono Andegavensi, Michæle, archidiacono Transligerensi, Garino, archidiacono Transmeduanensi, Guillelmo Bergere, magistro scholarum Andegavensi, et quamplurimis aliis ejusdem ecclesiæ canonicis, et aliis similiter præsentibus et adstantibus cum prædictis. Præfati vero episcopi et abbates, una cum sigillo decani et capituli Andegavensis ecclesiæ, præsentibus sigilla sua apposuerunt in testimonium veritatis. Hactenus authentici documenti verba, quæ, quantum attinent ad Andegavensem Sancti nostri episcopatum ejusque emortualem seu depositionis diem, cum illis conferri velim, quæ numm. 1, 2 et 37 de eisdem argumentis disputata a nobis sunt. Quod autem in priore instrumenti illius parte pro Calendis Aprilis, forte ex descriptoris vel typhotæ errore positus, diem VIII Calendas Aprilis legendum esse, in margine notaverim, manifestissima fecit temporum ratio. Etenim, cum anno 1151, uti etiam apud Labbeum in Concordia chronologica et apud Cangium in Glossario, verbo Annus videre est, Pascha incidit in diem 8 Aprilis, consequens est, ut Dominica Palmarum in Calendas Aprilis, et Dominica Passionis seu Dominica, qua tunc ab his verbis: Isti sunt dies, Missæ Introitus inchoabatur, incidit in VIII Calendas Aprilis, seu in diem 25 Martii, quo Annuntiatæ Virginis festum celebrari consuevit, quod hoc anno, tametsi propter concurrentem Dominicam Passionis differri deberet, nequaquam tamen ipsis Calendis Aprilis, propter concurrentem item Dominicam Palmarum, celebrari in Ecclesia potuit.

variis temporibus factæ, recensentur, E

* in Octavis

* supple literis

F

49 His ex eodem Eviglonio subjungo ultimæ translationis historiam, quam Apologiæ page 60

et

AUCTORE
J. G.
subditurque
ex Evgilonio
ultimæ trans-
lationis histo-
ria.

et 61 his verbis refert: Ultima translatio hac occasione facta est. Anno Salutis partæ millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, hæretici Calviniani, capta urbe, cum in ecclesiam nostram irrupissent, et, disiectis ac perfractis Sanctorum imaginibus, omnia exempla furoris in res sacras ederent, thesauris expilatis, capsam S. Renati aperuerunt, et eductas inde corporis sacri reliquias in ignem coniecerunt. Sed dehortante Clemente Louëtio, seneschallia Andegavensis præfecto, qui eo ad rei famam accurerat, cum ab incepto deterriti extemplo fugæ consilium cepissent, præfecti comites ossa, quæ ex incendio reliqua erant, cum cineribus religiose colligentes, linteis, prout facultas in tumultu publico esse potuit, ea involverunt: quæ in capitulo asservata per aliquot annos, tandem anno Salutis millesimo sexcentesimo primo a Carolo, Andegavensi episcopo, in novam capsam auro gemmisque ornatam recondita fuerunt, atque in superiori parte altaris sancti Renati rursus collocata, ubi in hunc usque diem quiescunt.

B
Ex Elogiis
S. Renati, quo-
rum unum
contra Lau-
nogum defen-
ditur.

50 Nunc in Italiam, unde ad prosequendam ex communiori opinione translatorum Sancti pignorum seriem digressi sumus, revertentes, cetera, quæ ex ejus gloriam posthnam faciunt, absolvamus. Exstant tom. VI Italix sacræ auctæ, Venetiis excusæ, col. 600 et sequentibus tria Elogia SS. Renati et Valerii, seu potius miraculorum aliquot, ab ipsis post obitum peractorum trina narratio, ex quodam Ms. codice ecclesiæ Surrentinæ desumpta, cujus quidem codicis antiquitas meritumque me latet, attamen de quibus bene existimandum videtur, cum, præter Ughelum aliosque non vulgaris notæ scriptores, eruditissimus Assemanus his Elogiis ad illustrandam rerum a Rodoaldo, Beneventano duce, gestarum seriem, non dubitanter, at contra omnino liberatiter, usus sit, id non facturum, pro ea, qua pollet, rei criticæ peritia, si fide indignum credidisset monumentum, quo illa miracula recensentur. Ut hæc sint, quam hæc Elogia referunt de soluta abs Rodoaldo Surrenti obsidione, historiam non esse, uti Lanuoyus contra Belleforestum pag. 407 contendit, perniciosam Christianæ religioni fabulam, diffusam oratione evincere haud opus arbitror, cum factum illud, etsi sine corroborum aut supparum scriptorum indubitato testimonio historice certum dici nequeat, non continuo tamen pro perniciose Christianæ religioni fabula habendum sit, quandoquidem inter facta historice certa et perniciosas rei Christianæ fabulas multa intercedant media, possitque adeo factum hoc vel simpliciter vel satis probabile ac pie credibile dici, licet historice certum dici nequeat. Et vero quid in eo tam singulare, quidve religioni Christianæ perniciosum est, quod Rodoaldus, Arianus princeps, ut obsessa a se urbe potiri queat, hujus Patronos oblatis muneribus sibi propitios facere conetur, et hæc a sanctis tutelariis longe rejiciantur? Nonne et similia a Catholicis piisque viris sine ullo crimine factitata esse leguntur, et contra rejecta a Superis, quæ illis in prævum finem ab improbis offerebantur muneribus? Tu, lector, quam pro judicio volueris, Elogiis hisce fidem habe. Ego, ne quorundam expectationi desim, non primum tantum, quod eruditissimus Assemanus pro suo instituto ex parte edidit, sed et alia duo partim recedenda censui.

51 Horum Elogiorum primum, cujus Prologum consulto omisi, ita se loco citato apud Ughel-

lum habet: Tempore, quo omnipotens Deus mortalium est iratus sceleribus et Longobardorum gens ad vindictam totius Italiae cuncta vastasset, vir barbarus, typo superbix elatus, ad suam perniciem cum suo ferali exercitu Rodoaldus eorum dux una cum aliis ducibus devenit Surrentinam civitatem, ut eam quomodo adire posset, quævisset. Et cum diebus ac noctibus nulla vicissim daretur requies præliandi adversus eam, obsidione circumvallatus * et circum-
* lege circumvallati
quaque vicini adstantes ad desperationem eo usque pervenerunt, ut sponte se cives certatim darent. Et cum nullum etiam egressis humanitatis auxilium dari prece fusa posse prospicerent, prostratus tunc cunctus populus clausus, immo intra urbem lacrymabiliter Deo preces effundebant. Vir interea prædictus, barbarorum atque tyrannorum dux, pergens ad tumulos sanctorum Renati et Valerii hanc devotionem exponens, aurum et argentum eis offrens, ut, si eorum intercessionibus in prædictam Surrentinam urbem valuisset ingredi, plurima atque meliora illis ornata deferret. Quod cum vir et sacerdos Domini Agapitus agnovisset (nam eo tempore ipse præerat ubi) gregem suum verbo et operibus studiosius informans, nec nocte, nec die, quiescens, Deo preces suppliciter fundere, vacans jejuniis et orationibus assiduisque lamentis, Sacrificium Deo semetipsum immaculatum sæpius offerens, Sanctorum confisus meritis, Renati et Valerii, Christi sacerdotum et confessorum, quorum oratu et adminiculo usque nunc perstitit tuta, ut ab instante effragis obsidione et cruentis eorum manibus cum concivibus urbem dignaretur eripere, credens, quod nihil est eis, quum volunt, impossibile; nam se sequentibus ita pollicitus est Redemptor noster, dicens: Quodcumque fidentes in nomine meo petieritis, fiet vobis.

52 Unde et blando eos sermone fretus de Dei pietate alloquitur, dicens: Pœnitentiæ fructibus ira Domini citius in misericordiam convertetur, si pœdoribus (id est, pedum fœtoribus) præteritis derelictis, ejus præceptis puro inhaeritis corde; quia Deus, sub cuius nutu consistunt justorum animæ, non præmiis neque oblationibus, seu adulationibus suadet, et in sacrificiis et holocaustis gentium non delectatur; sed cor contritum et humiliatum non spernit, sicut dicit Psalmographus: « Et clamaverunt ad » Dominum, cum tribularentur, et de necessariis » tatibus eorum liberavit eos. » Et Propheta ait: « Humiliemus Domino animas nostras, » et Propheta alius testatur dicens: « Convertimini » ad me in jejuniis et fletu. » Cujus hortatui obtemperantes crebrisque precibus Sanctorum ac jejuniis insistentes pervigiles, eorum cessum est Confessorum intercessionibus, ut prædicta urbs, quæ jam obsidionibus circumvallata manebat barbarorum, illæsa evaderet, et ipse confusus nihilominus, cum ea, quæ attulerat, foris ab eorum ecclesiâ projecta cum omnibus reperirentur, et ita de prædicta demum urbe abscederent. Sic enim divina clementia operante, nefandissimum ejus vulgus tremore concussum est, ut cuncti in fugam lapsi vertebantur.

53 Inter ea unus ex his, qui ad sarcinas remanserat cum sociis suis, dixit sociis suis: Audacter in eorum ecclesiâ ingredimini, et cuncta inde diripite. At illi, cum ingressi fuissent et cuncta exinde vastare cupientes, illico a spiritu immundo arrepti terratenus acrius vexabantur, et ultionis

D
primum, quo
Surrentina
urbs, Longo-
bardorum
obsidione
pressa,

* lege circumvallati

E

patrocino
SS. Renati et
Valerii mire
liberata,

F

ac sacrilegi
predones di-
vinitus pu-
niti,

A ultionis divinæ in se sentire vindictam, ausi accedere, quo eis minime licuit. Denique circa eorum tumulos usquequaque vexati sunt, velut prisca monumenta testantur, ut ipsorum pandatur cruor diffusus vexatione dæmonum usque in præsentem diem : et tandem ibidem a spiritu immundo possessi sunt, donec spiritum exhalarent. Idcirco talia per electos suos Dominus operatur, ut ostenderet, quia, qui illos contemnunt, eum procul dubio contemnunt, et ideo sunt ignobiles. Ita Saulo, contra suos sævienti, de cælo inquit : « Quid me persequeris? cum non ipsum utique, sed membra ejus insequaretur, » et : « Qui vos spernit, me spernit. » Tunc accepit omnes illorum timor talia contuentes, et nequaquam ultra ausi sunt in eorum domiciliis ut vastatores accedere. Per idem tempus dum prædictam urbem ipsa gens obsideret, quidam senex, effigiem sancti præferens Renati, inter eosdem nefandissimos hostes, medium se obtulit, quem sæpius inter se videntes, æstimabant quendam villicum, eum eum cernerent. Tunc moliti sunt capite eum truncare; ipse autem subito ab oculis eorum evanuit, unde dubium non est, quod ipse sacerdos atque confessor Christi Renatus existerit ad custodiam hujus civitatis, in qua ejus venerabile quiescit corpus.

et secundum quo captus a barbaro

et secundum quo captus a barbaro

* Surrentinæ urbis agrum

* trahi

* cum interderet.

B 54 *Hujus Elogii conclusionem, cum non multum ad S. Renati gloriam posthumam faciat, huc non transcribo, et ad aliud, quod col. 604 et 602 apud laudatum Ughellum exstat, nunc progredior. Hoc ita habet*: Annua nobis revolutione festivitas celebranda est, in qua sanctorum Renati et Valerii, sacerdotum Christi et confessorum, miracula longum est enarrare, quæ toto sunt pene jam orbe latius terrarum diffusa. Eodem namque tempore, quo prædicti latrones barbari oppido depopulati sunt ejusdem Surrentinam urbem *, et multos captivorum cepere, contigit quendam, Felicem nomine, villicum per capillos detentum trahere * ad decollandum, manibusque post terga ligatum. Cumque prædictus barbarus eum traheret, venerunt ad pontem super vastum rivum stratum, qui usque hodie nuncupatur velut in prisca, magnus structura, in quo arcus ad ejus laudem depictus videtur esse. Prædictus quippe barbarus ejus caput omni abscondere conamine intendens *, tremefactus villicus hanc orationem fudit ad Dominum, dicens : Deus sanctorum Renati et Valerii, sine ejus nutu nec folium defluit arboris, aut pluviam gutta, ... qui thronos cælorum contines... et tuorum precibus electorum hæc, quibus præesse eos ad munimina statuisti, ab omni securo hoste servasti, et huic sæpe præfate Surrentinæ urbi nostræ veridicos Renatum atque Valerium sacerdotes et famulos tuos patronos dedisti, quam multoties a nefandissimæ Longobardorum gentis insidiis visibiliter munitam reddiderunt, subveni nunc mihi, de hujus atrocis manibus spiculatoris eripe me, eorum meritis et precibus, quo perspicuos virtutum opifices externi accolæ ab orbis cognovere finibus.

55 Cujus in necessitate sancti Confessores non dedignati sunt purissimæ subvenire orationi. Ita ut statim de manu prædicti barbari evaderet, et in profundam rivi illius altitudinem se precipitaret; dum autem tam eminens esset rivi illius altitudo, in nulla parte lasus est corporis, sed sanus atque incolumis, ut potuit, ad prædictam Surrentinam urbem reversus est. Postea vero præfatus barbarus, qui ejus conatus est auferre animam, credens eum obiisse, ut a plebisque, nempe ejusdem urbis, diffamatum est incolis, quod villicus ille sanus atque incolumis haberetur, non credit. Sed ut certiores se ex incredibili auditu redderet, ad præfatum urbem itinere cæpto devenit. Quem diu multumque quæsitum tandem reperit, vidensque eum, admiratus est, et seiscitari ab eo cepit, quomodo adviveret, quem opinatus fuerat, ut tanta rivi profunditas pene omnes exanimis suscepisset. Cui Felix ait : Deus SS. Renati et Valerii, qui me a tua servavit machinera, ejus etiam munimine hæc urbs eorum adjumento a vestris liberata est manibus, ipse mihi præstitit, ut sospes et sine aliqua contritione membrorum a tanta evaderem altitudine. Cui barbarus ait obsecrans, Quæso te, perduc me ad ecclesias, ubi eorum recondita sunt corpora. Cui assentiens, utriusque properaverunt, gratias simul agentes Deo, qui quotidie in Sanctis suis mirabilia operari non desinit. Cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

56 *Hactenus SS. Renati et Valerii Elogium secundum, quod, si in recensendis facti hujus adjunctis non aberravit, necesse est, ut tum, cum ad Surrentinos venit Langobardus ille, inter gentem suam et Surrentinos vel pax vel induciæ pactæ essent, nisi forte barbarum militem, tanto miraculo commotum, ad Surrentinos transfugisse statuas. Quidquid id est, tertii Elogii partem, quæ ad argumentum nostrum attinet, ex eodem Ughello subdo. Postquam ea, quæ de Radoaldo fusius dicta in primo erant, parcius perstricta in hoc fuerint, hæc demum subjunguntur*: De aliis enim virtutibus, quas per eos (SS. Renatum et Valerium) quotidie operatur, nec lingua poterit nec sermo sufferre. Eorum vero orationibus, multi adversis oppressi languoribus quotidie salvantur : eorum intercessionibus cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, tristes lætificantur, infirmi salvantur et multi vexati a spiritibus immundis quotidie curantur. *Cetera, quæ in hoc Elogio ad Sancti nostri historiam nihil faciunt, prætermitto, et Commentario huic pariter finem impono, entis exoptans, ut, qui memoratis num. 1 et 2 S. Renati Vitis, quas reculi hic dignas non censui, multo antiquiores, aut certiora, quam quæ hactenus non sunt, documenta nactus fuerit, confusa obscuræque huic historię lucem affundat, quæque a me de tam impleto disputata sunt argumento, pro veritatis dilucidandæ amore vel stabilitat, vel infirmit, ut hæc secundis curis, si æquum fuerit, a posteris tractentur ad diem 12 Novembris, quo S. Renatus Andegavi in Martyrologiis Gallicis passim annuntiatur.*

AUCTOR J. G. eorumdem Sanctorum patrocinio mire liberatus narratur,

MORZA 202 VIZIO 18600 21 1862 18600

E

tertiumque ex parte, quo universim S. Renati miracula celebrantur, ex Ughello recitantur.

F